

Výskum vybraných aspektov štátnej služby príslušníkov Policajného zboru v kontexte skúmania kvality ich života

Anotácia: Príslušníci Policajného zboru predstavujú jedinečný, osobitý a nenahraditeľný zdroj nevyhnutný pre zaistenie bezpečnosti Slovenskej republiky a jej obyvateľov. Policajti sa svojou prácou, aktivitami, vôľou a nasadením podieľajú na zaisťovaní vnútornej bezpečnosti a vnútorného poriadku a na dosahovaní cieľov stanovených tejto ozbrojenej bezpečnostnej zložke štátu. Snahy o úspešné a efektívne fungovanie a dosiahnutie požadovaných výsledkov si vyžadujú neustály rozvoj ľudských zdrojov, ich náležité vedenie, motiváciu a podporu k aktívnemu a správne plneniu služobných úloh v duchu špecifického poslania policajnej organizácie „Pomáhať a chrániť“. Za toto aktívne, kvalitné a úspešné vykonávanie služobných úloh im prináleží zabezpečiť zodpovedajúcu kvalitu života. Preto primárnym cieľom predloženej vedeckej štúdie je - s využitím relevantných metód vedeckého výskumu - evalvácia kvality života príslušníkov Policajného zboru z hľadiska pracovných aspektov súvisiacich s realizáciou štátnej služby v Policajnom zbore.

Kľúčové slová: Policajný zbor, štátna služba, kvalita života, policajti.

Úvod

Kontinuálne zhoršovanie globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia, rast napätia v medzinárodných vzťahoch a prehlbovanie viacerých asymetrických bezpečnostných hrozieb, napríklad v podobe medzinárodného terorizmu, cezhraničného organizovaného zločinu, kybernetických útokov na súkromné i verejné počítačové siete a systémy, zvyšujúcej sa náboženskej a rasovej intolerancie, nárastu radikalizmu a extrémizmu a v neposlednom rade aj v prepuknutí rôznych epidémií a pandémieí, spôsobili, že otázky bezpečnosti sa dostávajú stále viac do popredia, a to bez ohľadu na oblasť, ktorej sa dotýkajú. Bezpečnosť totiž patrí medzi základné a nevyhnutné podmienky rozvoja každej spoločnosti. Aj preto jednou z hlavných úloh Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) ako zvrchovaného, demokratického a právneho štátu je, v súlade s jej politickými, hospodárskymi a bezpečnostnými záujmami, zaručiť vnútornú a vonkajšiu bezpečnosť spoločnosti. Na plnení tejto úlohy sa významnou mierou podieľajú najmä ozbrojené sily, ozbrojené bezpečnostné zbory, hasičské a záchranné zbory, civilná ochrana a záchranné služby v súčinnosti s ministerstvami, či ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy a orgánmi miestnej štátnej správy a samosprávy. Z uvedených zložiek v podmienkach SR nezastupiteľné miesto zohráva a jedinečne úlohy plní Policajný zbor¹ (ďalej len „PZ“).

PZ je zákonom² definovaný ako ozbrojený bezpečnostný zbor pôsobiaci na celom území SR, ktorý plní špecifické poslanie. Jeho dôležitosť a jedinečnosť sa primárne odvíja od zaisťovania predovšetkým vnútornej bezpečnosti, vnútorného poriadku, boja proti zločinnosti vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem, ochrany životov, zdravia a majetku obyvateľov SR a plnenia úloh, ktoré pre PZ vyplývajú z medzinárodných záväzkov SR. PZ však zároveň plní množstvo ďalších širokospektrálnych úloh vychádzajúcich z príslušných zákonov, predpisov a interných normatívnych aktov.³ Participuje napríklad na zaisťovaní vonkajšej bezpečnosti štátu, na regulácii spoločenských vzťahov prostredníctvom dodržiavania zákonov, na poskytovaní služieb občanom, na plnení úloh v čase výnimočného stavu alebo núdzového stavu a pod.

¹ Bližšie pozri: Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore; alebo TITLOVÁ, M., MEDELSKÝ, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár.*

² Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

³ Bližšie pozri: MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo.*

Úroveň naplňania tohto náročného a zodpovedného poslania a zákonom stanovených úloh podmieňuje úspešnosť výkonu policajnej činnosti, a tým aj celkovú spokojnosť občanov s prácou polície. Aby PZ dosahoval požadované ciele, plnil zadané a z legislatívy vyplývajúce úlohy, aby bol úspešnou a rešpektovanou organizáciou, je nevyhnutné, aby disponoval adekvátnymi ľudskými zdrojmi, čiže adekvátnym policajným personálom, a to tak z hľadiska kvality, ako aj kvantity.

Z uvedeného preukázateľne vyplýva, že fundamentálnym predpokladom a zároveň nevyhnutnou podmienkou pre úspešné plnenie zákonom stanovených úloh spojených s výkonom štátnej služby⁴ v podmienkach policajnej organizácie je dostatočný počet kvalitných a kvalifikovaných príslušníkov PZ. To v konečnom dôsledku predpokladá vysokú personálnu naplnenosť vo všetkých organizačných zložkách a na všetkých úrovniach vedenia a riadenia PZ kompetentnými, vzdelanými, vycvičenými a policajnému povolaniu náležite fyzicky zdatnými, psychicky odolnými a zdravotne schopnými policajtmi.

Úroveň personálnej naplnenosti a miery stabilizácie skúseného, kvalitného, vzdelaného a odborne, fyzicky i psychicky pripraveného a vycvičeného policajného personálu je významným spôsobom ovplyvnená spokojnosťou, resp. nespokojnosťou policajtov s kvalitou ich života v úzkej nadväznosti na ich povolanie, predovšetkým na vytvorené pracovné podmienky (finančné, materiálne, sociálne a pod.). Miera tejto spokojnosti či nespokojnosti sa priamoúmerne odráža aj v ich záujme (ochote) dlhodobo vykonávať štátnu službu v PZ, resp. zotrvať v služobnom pomere policajta, a tým stabilizovať tento ozbrojený bezpečnostný zbor z personálneho hľadiska.

V ostatných rokoch však, aj napriek snahám vedenia rezortu vnútra SR o stabilizáciu policajného personálu, postupne došlo k odchodu pomerne veľkého množstva kvalifikovaných a skúsených príslušníkov PZ zo služobného pomeru.⁵ Táto skutočnosť sa bezprostredne odrazila v celkovej úrovni personálnej naplnenosti a stabilite policajnej organizácie (graf 1).

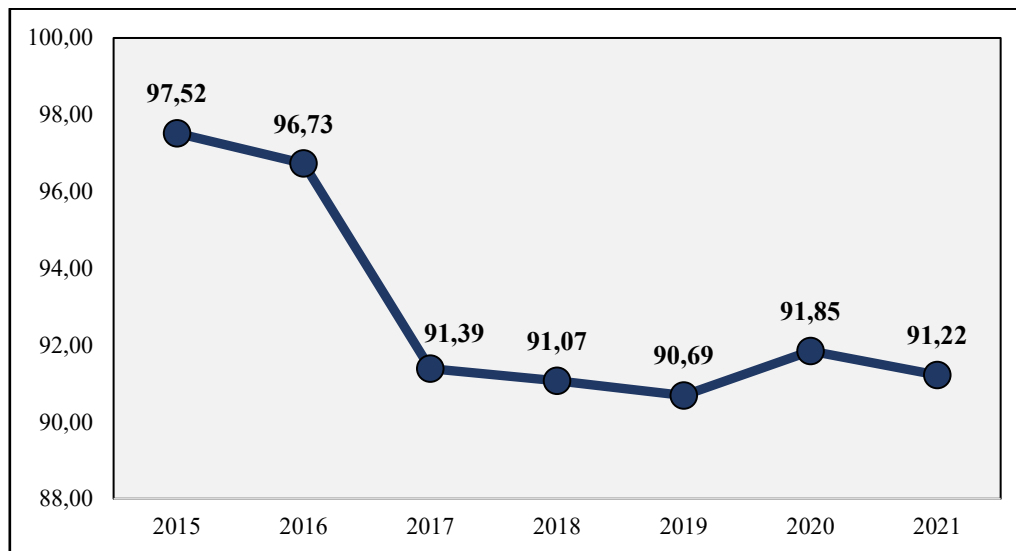
Na základe skúseností z aplikačnej praxe, ktoré boli podporené aj výstupmi z rezortnej vedeckovýskumnej úlohy Výsk. 185 „*Faktory úspechu policajnej organizácie*“⁶, možno konštatovať, že za rozhodnutím rozviazania služobného pomeru zo strany príslušníkov PZ často stojí najmä ich nespokojnosť s pracovnými podmienkami na jednotlivých útvaroch, kde vykonávajú štátnu službu.

⁴ V zmysle dikcie § 2 zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov sa pod štátnou službou rozumie plnenie úloh Policajného zboru policajtom v služobnom úrade alebo v zahraničí a právne vzťahy s tým súvisiace. Štátna služba sa vykonáva v služobnom pomere, ktorý sa zakladá k štátu.

⁵ Podľa údajov Ministerstva vnútra SR v rokoch 2015 - 2020 odišlo z PZ celkom 5 821 príslušníkov. Najväčší úbytok policajtov bol zaznamenaný v roku 2020, kedy rady PZ opustilo až 1 473 príslušníkov. Druhý najvyšší počet policajtov, ktorí odišli zo služieb PZ, bol evidovaný v roku 2016, a to s počtom 1 149 príslušníkov.

⁶ Riešiteľským pracoviskom predmetnej úlohy bola Katedra informatiky a manažmentu Akadémie Policajného zboru v Bratislave. Do terénnej etapy výskumu bolo zapojených 540 respondentov, pričom reálna návratnosť odpovedí bola na úrovni až 92,4 %. Väčšina respondentov privítala príležitosť vyjadriť sa k jednotlivým oblastiam svojej práce so snahou prispieť tak k pozitívnym a funkčným zmenám v policajnej organizácii. Bližšie pozri: PAJPACHOVÁ, M., BARIČIČOVÁ, E. 2014. *Faktory úspechu policajnej organizácie*. Priebežná správa z výskumu k vedeckej úlohe č. 185.

Graf 1 Prehľad personálnej naplnenosti PZ v % za obdobie rokov 2015 - 2021
(vždy k 1. januáru príslušného roka)

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov MV SR, 2021.

V kontexte nevyhnutnej potreby úspešného a efektívneho fungovania PZ v aktuálnych podmienkach vývoja spoločnosti tak do popredia vystupuje zásadný teoreticko-praktický a výskumný problém týkajúci sa kvality života príslušníkov PZ ako jedného z kľúčových faktorov, ktorý výrazným spôsobom determinuje manažment ľudských zdrojov v policajnej organizácii. Z tohto pohľadu je jedným z primárnych cieľov štúdie upriamiť pozornosť tak odbornej, ako aj laickej verejnosti na nasledovné výskumné otázky:

1. Ako hodnotia príslušníci PZ úroveň ich pracovných podmienok v rámci výkonu štátnej služby?
2. Považujú príslušníci PZ možnosti vzdelávania za zodpovedajúce aktuálnym potrebám výkonu štátnej služby?
3. Ako vnímajú príslušníci PZ kultúru vzťahov na pracovisku?
4. Ako sú zo strany príslušníkov PZ hodnotené sociálno-ekonomické aspekty výkonu štátnej služby?

V tomto ponímaní, ako aj v súlade so zásadami bezpečnostného a sociologického výskumu a v nadväznosti na prebiehajúce dynamické zmeny v politickom, bezpečnostnom a sociálno-ekonomickom prostredí, je hľadanie odpovedí na položené otázky v úzkej korelácii s nepretržitou potrebou poznania a hodnotenia aktuálneho vývoja úrovne kvality života policajtov, ako aj relevantných ukazovateľov a faktorov, ktoré ju ovplyvňujú.

Vychádzajúc z uvedených skutočností pripravila Katedra informatiky a manažmentu v súčinnosti s Katedrou spoločenských vied Akadémie Policajného zboru v Bratislave v rámci vedeckovýskumnej činnosti projekt rezortnej úlohy s názvom „Výskum vybraných aspektov kvality života príslušníkov PZ“. Primárnym cieľom projektu je na jednej strane prispieť k vytvoreniu poznatkovej databázy na zabezpečenie splnenia výskumných úloh a na strane druhej pomocou zvoleného modelu skúmania identifikovať a zhodnotiť kľúčové faktory výkonu štátnej služby policajtov, ktoré aktuálne najviac ovplyvňujú stav a úroveň kvality ich života.⁷ Model na báze Strategic Project for Model of Quality of Life Improvement⁸ sa

⁷ Terénna fáza predvýskumu, do ktorej sa zapojilo celkom 330 príslušníkov PZ, sa uskutočnila v priebehu roka 2020 a začiatku roka 2021. Výberová vzorka respondentov pokrývala všetky zložky a súčasti policajnej organizácie, tak z hľadiska jej teritoriálneho, ako aj organizačného usporiadania. V rámci rodového zastúpenia sa predvýskumu zúčastnilo 12,26 % žien a 87,74 % mužov. Z hľadiska hodnotenia kritéria „rodinný stav“,

z viacerých dôvodov ukazuje ako najvhodnejší pre realizáciu predmetného výskumu, pretože jeho konštrukcia zohľadňuje špecifiká, náročnosť, fyzickú a psychickú záťaž a riziká služby v ozbrojených bezpečnostných zboroch. Zároveň umožňuje získané údaje a informácie systematicky monitorovať a analyzovať v rámci základných oblastí dopadajúcich na kvalitu života príslušníkov PZ, ku ktorým patrí práca a pracovné podmienky, sociálno-ekonomické podmienky, profesijný rozvoj a vzťahy, zdravie a vplyv práce na zdravie, možnosti a spôsoby trávenia voľného času a tiež sociálny život a väzby na lokálne či profesijné komunity.

1 Teoretická platforma skúmania kvality života

V priamej súvislosti s už zmieneným dynamickým vývojom ľudskej civilizácie a výraznými zmenami, ktoré prebiehajú predovšetkým v posledných troch desaťročiach nielen v bezpečnostnej a politickej, ale aj v sociálno-ekonomickej a v ďalších sférach života ľudskej spoločnosti, je možné registrovať v ostatných rokoch zvýšený záujem o kvalitu života ľudí. Napriek tomu, že ide pre jeho mnohorozmernosť a komplexnosť o pomerne ťažko uchopiteľný koncept,⁹ kvalita života sa postupne stáva predmetom vedeckého výskumu viacerých vedných disciplín, ako napríklad sociológie, psychológie, ekonómie, geografie, medicíny, environmentalistiky a niektorých ďalších. Jednotlivé výskumy siahajú od tém súvisiacich so snahami o pochopenie ľudskej existencie, zmyslu života a samotného bytia až po hľadanie kľúčových faktorov ovplyvňujúcich osobný i profesionálny život ľudí a jeho kvalitu. Skúmajú sa pritom najmä sociálne, finančné, materiálne, pracovné, psychologické, duchovné, environmentálne, geografické a viaceré ďalšie podmienky a faktory, ktoré majú vplyv na kvalitu života ľudí, či už z hľadiska ich vplyvu na ľudstvo ako celok alebo na vybrané skupiny ľudí.

Vymedzenie pojmu kvalita života

Pojem kvalita života je v súčasnosti už relatívne bežnou súčasťou nášho slovníka – politického, odborného i laického. Ide o súslovie, ktoré si v poslednom období prisvojili nielen viacerí politici, ktorí na predvolebných mítingoch sľubujú svojim voličom zvýšenie kvality ich života, resp. zlepšenie ich životnej úrovne, ale súčasne, ako sme už uviedli vyššie, aj celý rad vedných disciplín, ktoré skúmajú kvalitu života z rôznych hľadísk. Zároveň možno povedať, že ide o pojem, ktorý je interdisciplinárny a multidimenzionálny, ale taktiež značne kontroverzný a pomerne ťažko uchopiteľný.

O tom, že poňatie a chápanie obsahu pojmu kvalita života je interdisciplinárne, svedčí fakt, že sa ním dnes zaoberajú viaceré vedné disciplíny ako napríklad psychológia, ekonómia, politológia, sociológia, medicína, ekológia, antropológia, etika, teológia, environmentalistika, sociálna geografia, ale aj niektoré technické vedy. Kvalita života ľudí je tak predmetom skutočného záujmu rôznych vedných disciplín, čo naznačuje, že pri jej výskume sa uplatňuje

najväčšie zastúpenie mali ženatí a v partnerskom vzťahu v spoločnej domácnosti žijúci policajti (67,75 %). Zvyšok predstavovali slobodní (27,09 %) a rozvedení (5,16 %) príslušníci PZ. Z pohľadu dĺžky trvajúceho služobného pomeru v PZ, najväčšie zastúpenie mali respondenti vykonávajúci štátnu službu 11 až 15 rokov (46,45 %).

⁸ Bližšie pozri: IVANČÍK, R. a kol. 2021. *Výskum vybraných aspektov kvality života príslušníkov PZ*. Projekt vedeckovýskumnej úlohy.

⁹ Bližšie pozri napr.: MASSAM, B. H. Quality of Life: public planning and private living. In: *Progress in Planning*, 2002, s. 141-227; HANCOCK, T. *Quality of life indicators and the DHC*. 2016. Dostupné [online] z: <<http://citeserx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.462.4701&rep=rep1&type=pdf>>; KOVÁČ, D. 2001. Kvalita života – naliehavá výzva pre vedu nového storočia. In: *Československá psychologie*, 2001, s. 34-44.

interdisciplinárny prístup. To však neznamená, že niektoré disciplíny sa ňou nezaoberajú izolovane, t. j. len v rámci svojho vlastného odboru.

Skúmaný pojem je aj pojmom multidimenzionálnym, t. j. pojmom s množstvom významových dimenzií. Pod pojem kvalita života totiž možno zahrnúť okrem ekonomického a materiálneho (existenciálneho) poňatia aj poňatie psychologické (zamerané na kvalitu života z pohľadu skúmania pocitov subjektívnej pohody, radosti, úspechu a moci, pocitov šťastia, životnej spokojnosti alebo otázky sebareflexie a sebahodnotenia jedinca), ďalej poňatie kultúrno-antropologické (zamerané na skúmanie odlišného chápania kvality života v rôznych kultúrnych oblastiach či v rôznych prostrediach a premenlivosť či stabilitu takéhoto chápania v čase), poňatie morálne (vzťah kvality života k morálnym hodnotám a svedomiu) či poňatie sociologické (odlišnosť chápania kvality života v rôznych sociálnych skupinách a príčiny týchto diferencií). Zároveň je možné zaradiť sem aj dimenziu medicínsku (napr. skúmanie kvality života z hľadiska dĺžky života, z pohľadu fyzického a duševného zdravia a pod.), environmentálnu (napr. skúmanie kvality života v závislosti na meniacich sa klimatických podmienkach a pod.) a tiež niektoré ďalšie relatívne menej významné dimenzie kvality života (napr. estetickú dimenziu a iné).¹⁰

Kontroverznosť pojmu kvalita života spočíva v tom, že neexistuje – a možno ani nemôže existovať – všeobecne akceptovaná definícia kvality života a neexistuje ani žiadny jednoznačný koncept tohto pojmu. Rovnako tak i teória kvality života je v súčasnej dobe ešte len vytváraná. Odrazom všetkých týchto skutočností je potom značná terminologická roztrieštenosť.¹¹

S tým veľmi úzko súvisí aj vyššie spomínaná obtiažna uchopiteľnosť skúmaného pojmu, pretože podľa Heřmanovej sa kvalita života priamo odvíja od komplexnosti a zložitosti ľudského života ako takého, t. z. od skutočnosti, že život jedinca je utváraný *de facto* nekonečným množstvom koexistujúcich vnútorných a vonkajších faktorov, množstvom najrôznejších interakcií a činností v prekrývajúcich sa záujmových oblastiach a súčasne v prekrývajúcich sa sociálnych skupinách. V neposlednom rade potom môže byť život jedinca utváraný aj väčším či menším množstvom náhod.¹²

Na základe predchádzajúcich úvah možno konštatovať, že kvalitu života je potrebné hodnotiť podľa subjektívnych a objektívnych indikátorov. Medzi objektívne indikátory môžeme zaradiť ekonomickú situáciu, zdravie a zdravotnú starostlivosť, zamestnanie, vzdelanie, rodinné vzťahy, pracovné podmienky a prostredie a pod. Subjektívne indikátory sa odvíjajú od individuálneho vnímania a hodnotenia jednotlivých životných situácií. Sem je možné zaradiť subjektívnu spokojnosť človeka s jeho životom a tiež subjektívnu spokojnosť s miestom svojho života.¹³ Zanotti v korelácii s týmto názorom definuje kvalitu života ako subjektívne vnímanie spokojnosti či nespokojnosti jedinca v celom jeho živote, pričom spokojnosť s rôznymi aspektmi má ňo rôznu dôležitosť.¹⁴

¹⁰ HEŘMANOVÁ, E. 2002. Kvalita života a její modely v současném sociálním výzkumu. In *Sociológia*, 2012, s. 408.

¹¹ Okrem pojmu kvalita života („quality of life“) totiž existuje celý rad súvisiacich pojmov, ktoré sú veľmi často používané ako synonymá, aj keď ani ich presný význam nie je úplne dostatočne definovaný. Ako príklad možno uviesť pojmy sociálna pohoda („social well-being“), individuálny stav pohody („subjective well-being“), sociálny blahobyt („social welfare“), ľudský rozvoj („human development“), životná úroveň („standard of living“), prípadne aj ďalšie, ako šťastie („happiness“), zdravie („health“), bohatstvo („wealth“) alebo spokojnosť („satisfaction“) a iné.

¹² HEŘMANOVÁ, E. 2002. Kvalita života a její modely v současném sociálním výzkumu. In *Sociológia*, 2012, s. 409.

¹³ ANGELOVIČ, M. Spokojnosť s miestom ako indikátor kvality života v prihraničných obciach slovensko-ukrajinskej hranice. In *Kvalita života 2013* – zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie, s. 8-17.

¹⁴ ZANOTTI, M. 1994. *A method for quality of life assessment in psychiatry: the S-QUAL-L-A (Subjective QUALity of Life Analysis)*. Dostupné [online] z: <https://www.researchgate.net/publication/40351033_SQUALA_Subjective_quality_of_life_analysis>

Vaňurová a Mühlpachr dodávajú, že kvalita života je ovplyvňovaná premennými ako sú napríklad psychosomatický stav jedinca, sociálne vzťahy, ekonomická situácia, kultúra, hodnotový systém, vzťah človeka k jeho cieľom, očakávaniam, normám a obavám, alebo k vierovyznaniu a tiež jeho vzťah ku kľúčovým oblastiam jeho životného prostredia (sociálnym, ekonomickým, geografickým, environmentálnym a pod.).¹⁵

Halečka na margo uvedeného prezentuje názor, že kvalita života ako taká neexistuje a svoj význam tento pojem nadobúda len vtedy, keď je vymedzené konkrétne prostredie, v ktorom je hodnotená alebo meraná. Kvalita života teda musí byť hodnotená vždy v konkrétnom sociálnom, ekonomickom, geografickom, environmentálnom alebo kultúrnom kontexte, t. z. v kontexte otázok aká, kde a pre koho je daná kvalita. Inými slovami, vždy je nutné si uvedomiť premenlivosť významu pojmu kvalita života, pretože je podmienená miestom, časom, kultúrou, sociálno-ekonomickými podmienkami a niekedy aj politickým systémom.¹⁶ Pacione podporuje tento názor a dodáva, že kvalitu života možno hodnotiť len podľa toho, v akých podmienkach ľudia žijú, pracujú a vykonávajú svoje aktivity.¹⁷

2 Výskumná platforma skúmania kvality života príslušníkov Policajného zboru

Výskum kvality života príslušníkov PZ vychádza z toho, že každý policajt je pri plnení služobných povinností vystavený psychickej a fyzickej záťaži, stresu a rizikám, ktoré vyplývajú z policajného povolania. Medzi najvýznamnejšie zdroje zaťaženia príslušníkov PZ patrí stres pri riešení konfliktných situácií, použitie zbrane, obava o zdravie a v niektorých prípadoch aj o vlastný život, fyzické a verbálne útoky, zodpovednosť pri zásahu do práv občanov, práca na zmeny, práca na verejnosti, atď. Policajtov zároveň výrazným spôsobom zaťažuje aj strach o svoju rodinu, o svojich najbližších, nakoľko pri plnení služobných úloh často dochádza k vyhrážkam typu „nájdem si tvoju rodinu, tvoje deti“ a mnohým ďalším. Zdrojom záťaže a stresu sú aj časté kontakty s ľuďmi, ktorí majú problémy patologického charakteru, s ľuďmi z marginálnych skupín, s časťou populácie ohrozenej vo svojom vývoji a potencionálne deviantne konajúcej. K záťažovým a stresovým faktorom, ktoré nemožno opomenúť, patria aj zákroky pri násilí páchanom na deťoch, domácom násilí, proti výtržníkom a násilným páchatelom, účasť pri smrteľných dopravných nehodách, vyšetrovanie vražd, samovražd a náhlych úmrtí, vyhrážanie, nadávky, nedostatočné finančné ohodnotenie a uznanie spoločnosti, prílišná a zaťažujúca administratíva, nedobré, nerovné a neuspokojivé vzťahy na pracovisku a v niektorých prípadoch aj šikana zo strany nadriadených, nemožnosť riešiť prípady spojené s politickými špičkami, prešetrovanie inšpekciou a pod. Uvedené faktory pôsobia na psychiku policajtov prevažne negatívne, vyvolávajú v nich napätie, nepokoj, obavy, strach, frustráciu, niekedy až apatiu či dokonca agresivitu a útok. Tým kladú zvýšené nároky na kvalitu psychických procesov, stavov a vlastností ich osobnosti. Niektoré môžu mať dokonca značne škodlivý vplyv na celkový zdravotný stav policajtov (ako napríklad rôzne zažívacie ťažkosti, kardiovaskulárne ochorenia a podobne).¹⁸ Z tohto pohľadu môžu mať nežiaduci dopad na celkovú kvalitu ich života.

Je preto viac ako nevyhnutné, aby mali príslušníci PZ vytvorené také pracovné podmienky, ktoré zodpovedajú nárokom, záťaži a rizikám policajného povolania. Zároveň by to mali byť také podmienky, ktoré pozitívne ovplyvnia nielen plnenie služobných úloh,

¹⁵ VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. 2005. *Kvalita života: teoretická a metodologická východiska*.

¹⁶ HALEČKA, T. 2002. Kvalita života a jej rozmer. In *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*, s. 68.

¹⁷ PACIONE, M. 2003. Urban Environmental Quality and Human Wellbeing – a Social Geographical Perspective. In *Landscape and Urban Planning*, 2003, roč. 65, č. 1-2, s. 22.

¹⁸ Viac pozri: BARIČIČOVÁ, L., HAŠEK, J., UHLIAROVÁ, T. 2012. Zvládanie komunikačne náročných situácií v policajnom manažmente. In *Scientific reflection of Security science*. Zborník z virtuálnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou.

ale tiež rozhodovanie policajtov o dlhodobom zotrvaní v služobnom pomere, a tým aj o personálnej stabilizácii celej policajnej organizácie. Mali by to byť také podmienky, ktoré pozitívne ovplyvnia kvalitu pracovného života, a tým aj celkovú kvalitu života príslušníkov PZ.

Evalvácia kvality života z hľadiska pracovných podmienok výkonu štátnej služby

Skúmanie kvality života príslušníkov PZ je mimoriadne dôležité nielen z toho dôvodu, že ide o štátnych zamestnancov plniacich náročné úlohy v prospech zaistenia predovšetkým vnútornej bezpečnosti SR, jej vnútorného poriadku a ochrany jej občanov, ale aj preto, že ich pracovné i mimopracovné prostredie sa postupne s vývojom spoločnosti mení. V podstate vo všetkých sférach života spoločnosti dochádza k zmenám, ktoré majú väčší či menší, pozitívny alebo negatívny vplyv na kvalitu života policajtov a ich rodín. Rovnako tak dochádza ku kvalitatívnym zmenám v pracovnom živote, pracovných podmienkach a pracovnom prostredí, čo má taktiež nepopierateľne výrazný dosah na celkovú kvalitu života príslušníkov PZ. K faktorom, ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú kvalitu života policajtov, patria, okrem politických, bezpečnostných a environmentálnych faktorov, najmä sociálno-ekonomické, materiálno-technické a psychologické faktory.

V tejto súvislosti a súčasne v korelácii s cieľmi realizovaného kvantitatívneho predvýskumu bola za účelom zberu dát položená respondentom z radov PZ formou anonymného dotazníka batéria otázok¹⁹ so zámerom posúdenia stavu pracovných podmienok výkonu štátnej služby, resp. získanie relevantných údajov o tom, ako policajti – respondenti výskumu, hodnotia jednotlivé stránky podmienok výkonu ich štátnej služby. Preto v rámci použitej techniky zberu údajov oslovení príslušníci PZ posudzovali jednotlivé konkrétne oblasti a vyjadrovali svoju mieru spokojnosti, resp. nespokojnosti s nimi.

Na základe výskumných zistení vyznieva hodnotenie pracovných podmienok výkonu štátnej služby veľmi nepriaznivo, a to vo všetkých sledovaných oblastiach (graf 2).

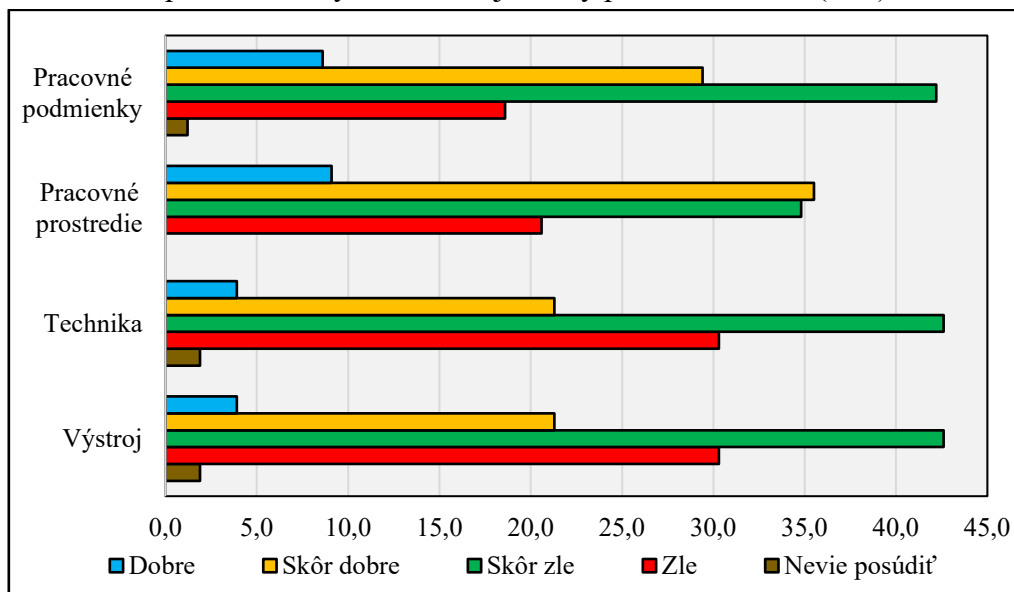
Viac ako tri pätiny z opýtaných policajtov (60,8 %) sa na margo svojich pracovných podmienok (kancelárske, technické a klimatické vybavenie, kancelársky nábytok, osvetlenie, pracovný priestor, atď.) vyjadrilo skôr negatívne v porovnaní s menej ako dvomi pätinami (38 %) ktoré, hodnotili svoje pracovné podmienky skôr pozitívne.

Podobne vyznelo aj hodnotenie pracovného prostredia (čistota, teplo, hluk, WC, sprchy, šatne a pod.), v ktorom respondenti výskumu vykonávajú štátnu službu. Viac ako polovica policajtov (55,4 %) považuje svoje pracovné prostredie za skôr zlé až zlé. Opačný názor zastáva menej ako polovica (44,6 %) opýtaných.

Ešte nepriaznivejšia situácia bola zistená v oblasti používanej techniky a materiálno-technického zabezpečenia pracovísk (s výnimkou kancelárskej a výpočtovej techniky), resp. aj výstrojového zabezpečenia policajtov (kvality používanej výstroje, zabezpečenia nových výstrojných súčiastok). Väčšina respondentov (76,7 %) totiž považuje techniku, ktorú majú k dispozícii, za nevyhovujúcu. Nespokojnosť s oblasťou výstrojového zabezpečenia (najmä nedostatok výstrojových súčiastok) vyjadrilo až 72,9 % príslušníkov PZ. Len 22,7 % z oslovených pozitívne vníma stav techniky a materiálno-technického vybavenia ich pracovísk. O niečo lepšia je situácia v oblasti výstroje a výstrojového zabezpečenia, kde jedna štvrtina policajtov (25,2 %) označila stav v tejto oblasti za skôr dobrý, resp. veľmi dobrý.

¹⁹ Na všetky otázky dotazníka vlastnej konštrukcie odpovedalo a kompletne vyplnený dotazník doručilo 283 policajtov, čo predstavovalo návratnosť na úrovni 85,76 %. Nižšia miera návratnosti bola spôsobená neodkladným plnením mimoriadnych služobných povinností a úloh vyplývajúcich z aktuálnej epidemiologickej situácie a opatrení prijatých na celoštátnej i rezortnej úrovni v súvislosti s pandémiou Covid-19.

Graf 2 Hodnotenie podmienok výkonu štátnej služby príslušníkov PZ (v %)

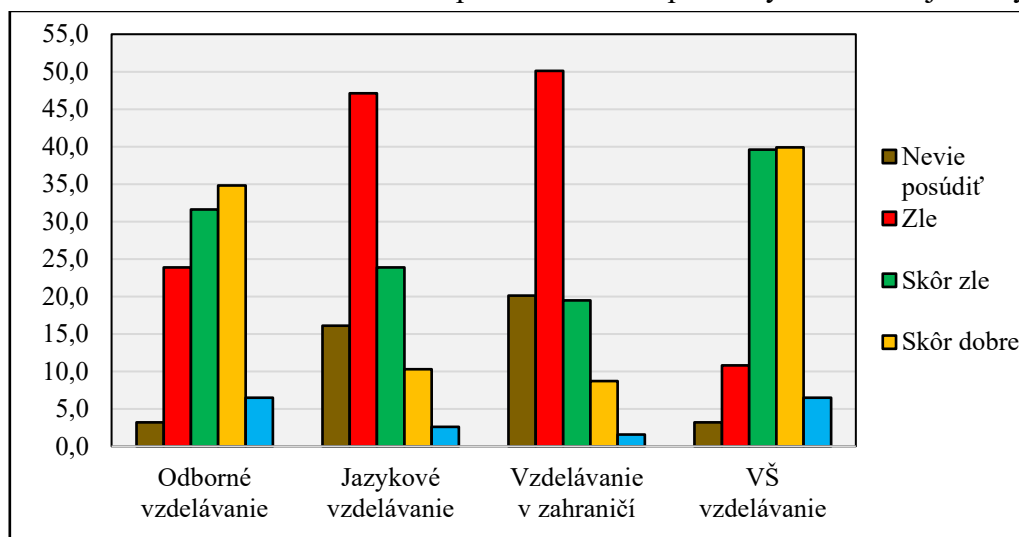

(Zdroj: vlastné spracovanie autorov)

Hodnotenie kvality života z pohľadu možností vzdelávania počas výkonu štátnej služby

Ďalšou z oblastí hodnotenia stavu kvality života príslušníkov PZ, na ktorú riešitelia výskumnej úlohy sústredili svoju pozornosť, bolo posúdenie aspektov výkonu štátnej služby z hľadiska možností vzdelávania sa počas nej. Opýtaní príslušníci PZ v tejto časti výskumu posudzovali jednotlivé konkrétne možnosti odborného, vysokoškolského a jazykového vzdelávania, ako aj vzdelávania v zahraničí a vyjadrovali svoju mieru spokojnosti, resp. nespokojnosti s nimi (graf 3).

Graf 3 Hodnotenie možnosti vzdelávania príslušníkov PZ počas výkonu štátnej služby (v %)

(Zdroj: vlastné spracovanie autorov)

Výsledky naznačili, že najhoršie hodnotenou oblasťou bola možnosť vzdelávania v zahraničí. Viac ako polovica respondentov (69,6 %) totiž vníma túto možnosť negatívne. Len necelá jedna desatina z celkového počtu opýtaných hodnotila možnosť vzdelávania v zahraničí pozitívne. V súvislosti s posúdením tejto možnosti vzdelávania je pomerne

prekvapujúce zistenie, že až jedna pätina policajtov (20,1 %) sa nevedela k tejto otázke vyjadriť.

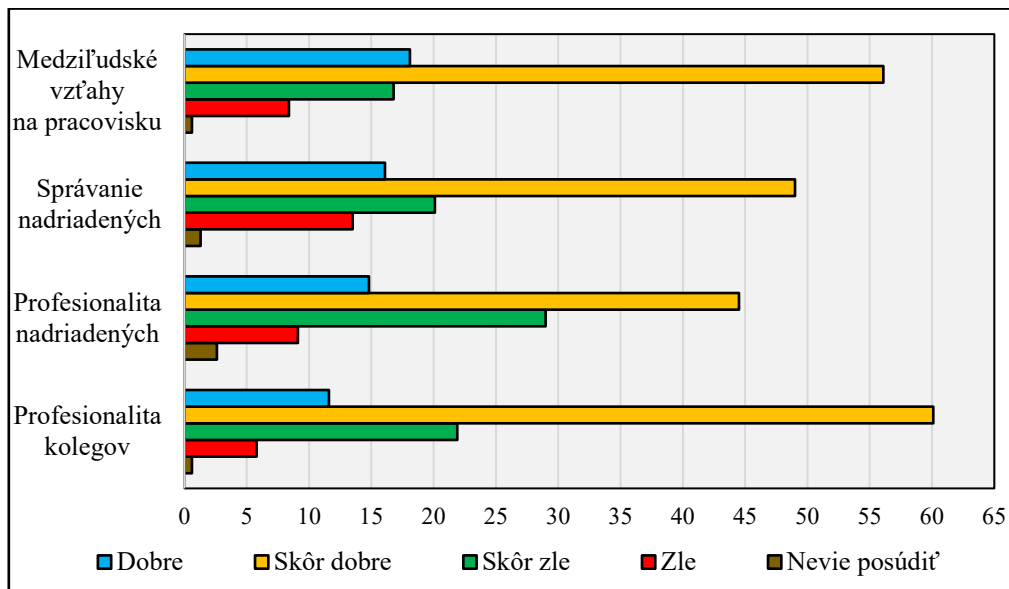
Naopak, najlepšie posúdenou oblasťou bola možnosť vysokoškolského vzdelávania počas výkonu štátnej služby. Takúto dobrú, resp. veľmi dobrú spokojnosť vyjadrilo až 46,4 % oslovených policajtov. Napriek tomu, negatívom stále zostáva skutočnosť, že viac ako polovica opýtaných (50,4 %) hodnotila možnosť vysokoškolského vzdelávania skôr zle alebo zle.

V prípade možnosti odborného vzdelávania v odborných kurzoch počas výkonu štátnej služby len niečo viac ako dve pätiny respondentov výskumu posúdilo túto možnosť dobre a skôr dobre. Zvyšok, teda viac ako polovica oslovených policajtov (55,5 %), vyjadrila však svoju nespokojnosť s danou možnosťou. Ešte horšie bola hodnotená možnosť zvyšovania kvalifikácie v jazykových kurzoch, kde viac ako tri pätiny z opýtaných neboli spokojní so stavom tohto vzdelávania počas výkonu štátnej služby v porovnaní s len o niečo viac ako jednou devätinou príslušníkov PZ, ktorí označili spokojnosť s týmto typom vzdelávania a považujú jeho súčasný stav za skôr dobrý a dobrý.

Evaluácia kvality života z hľadiska kultúry vzťahov na pracovisku

Jednou z ďalších oblastí hodnotenia pracovných aspektov ovplyvňujúcich kvalitu života príslušníkov PZ bolo posúdenie kultúry vzťahov na pracovisku. Oslovení príslušníci PZ v tejto časti výskumu hodnotili medziľudské vzťahy na pracovisku, správanie nadriadených k nim a ich kolegom, ako aj profesionalitu kolegov a nadriadených, pričom v dotazníku vyjadrili svoju mieru spokojnosti, resp. nespokojnosti s nimi (graf 4).

Graf 4 Hodnotenie kultúry vzťahov na pracovisku (v %)

(Zdroj: vlastné spracovanie autorov)

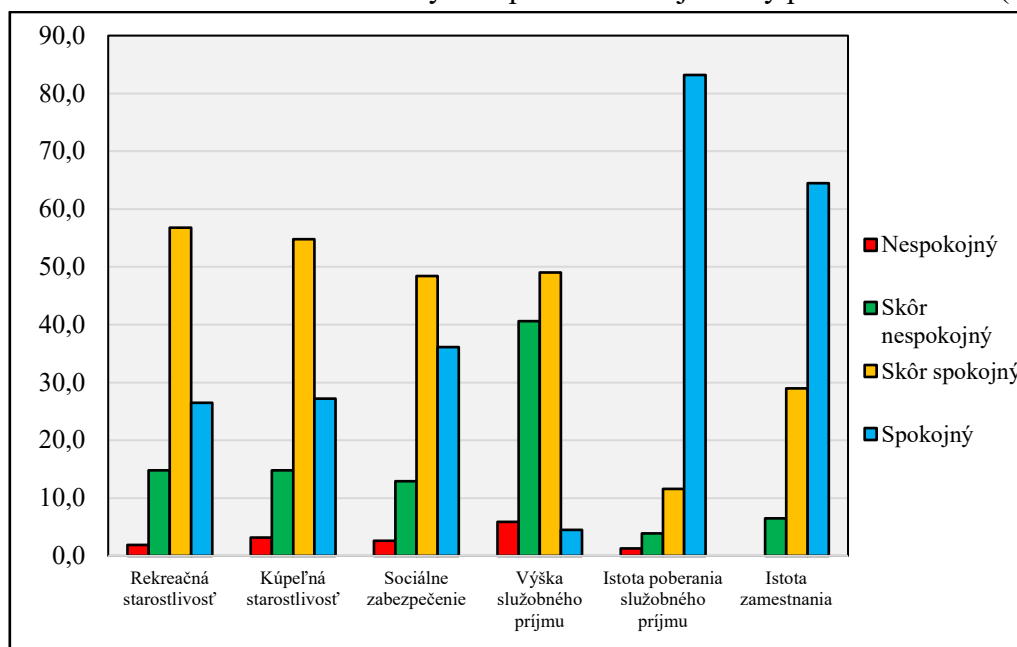
Všeobecne možno konštatovať pozitívne zistenie v sledovanej kategórii, nakoľko medzi respondentmi prevláda priaznivé hodnotenie vybraných aspektov týkajúcich sa štátnej služby. Najpozitívnejšie boli zo strany policajtov hodnotené medziľudské vzťahy na pracovisku. Takmer tri štvrtiny z oslovených účastníkov (74,2 %) ich považuje za skôr dobré a dobré. Podobne kladne bola respondentmi oceňovaná aj profesionalita kolegov (profesionálne správanie, vystupovanie, konanie). Skoro až 72 % policajtov hodnotilo tento aspekt skôr dobre a dobre a necelých 28 % skôr zle, resp. zle.

Respondenti takisto pozitívne hodnotili správanie ich nadriadených voči nim a ich kolegom. Takýto názor zastávali takmer dve tretiny z oslovených, naopak jedna tretina z nich (33,6 %) hodnotila tento aspekt skôr negatívne. V prípade hodnotenia profesionality nadriadených (profesionálne správanie, vystupovanie, konanie) takmer tri pätiny opýtaných (59,3 %) ju považuje za skôr dobrú a dobrú v porovnaní s časťou kolegov (38,1 %), ktorí profesionalitu nadriadených hodnotia skôr negatívne.

Percepcia kvality života z pohľadu sociálno-ekonomických aspektov štátnej služby

Pri hodnotení kvality života nie je možné opomenúť ani sociálno-ekonomické aspekty štátnej služby, ktoré výrazným spôsobom ovplyvňujú kvalitu a kvantitu policajného personálu a rovnako tak jeho stabilitu a personálnu naplnenosť. V sledovanej kategórii odpovedali respondenti výskumu na otázky týkajúce sa istoty zamestnania a poberania služobného príjmu, jeho výšky, sociálneho zabezpečenia, poskytovanej kúpeľnej a rekreačnej starostlivosti (graf 5).

Graf 5 Hodnotenie sociálno-ekonomických aspektov štátnej služby príslušníkov PZ (v %)

(Zdroj: vlastné spracovanie autorov)

Positívne pre PZ vyznieva fakt, že všetky vyššie uvedené sociálno-ekonomické aspekty boli respondentmi hodnotené kladne. To znamená, že medzi policajtmi prevládala spokojnosť nad nespokojnosťou s jednotlivými aspektmi štátnej služby. Najlepšie pritom bola hodnotená istota poberania služobného príjmu, pretože skoro 95 % účastníkov výskumu sa vyslovilo, že sú s touto stránkou ich štátnej služby spokojní, resp. skôr spokojní. Len malá časť respondentov 5 % vyjadrila svoju nespokojnosť s daným stavom v tejto oblasti.

Vysokú mieru spokojnosti prejavili opýtaní príslušníci PZ aj s istotou zamestnania. Len 6,5 % z nich uviedlo, že sú skôr nespokojní v porovnaní s až 93,5 % ostatných kolegov, ktorí boli s týmto atribútom štátnej služby spokojní. Nižšiu mieru spokojnosti - aj keď ešte stále v pásme pozitívneho hodnotenia - vyjadrili oslovení príslušníci pri výške svojho služobného príjmu. Väčšia časť opýtaných (53,5 %) totiž uviedla, že je skôr spokojných, na rozdiel od takmer polovice respondentov (46,5 %), ktorí s týmto dôležitým aspektom služobného pomeru, ktorý výraznou mierou ovplyvňuje kvalitu ich života, neboli spokojní.

Veľmi podobné ukazovatele boli dosiahnuté pri hodnotení úrovne sociálneho zabezpečenia, kúpeľnej a rekreačnej starostlivosti. Na margo toho respondenti vyjadrili skôr svoju spokojnosť ako nespokojnosť so všetkými sledovanými aspektmi štátnej služby v tejto oblasti. Najvyššia miera spokojnosti v pozitívnom pásme hodnotenia bola nameraná pri osobitnom systéme sociálneho zabezpečenia (84,5 %), potom pri rekreačnej starostlivosti (83,3 %) nasledovanej kúpeľnou starostlivosťou (82,0 %). Len malé percento oslovených policajtov prisúdilo tejto oblasti negatívne hodnotenie v podobe svojej nespokojnosti.

Záver

Príslušníci PZ plnia mimoriadne dôležité a nezastupiteľné úlohy v oblasti zaistenia vnútornej bezpečnosti a integrity SR, verejného poriadku a boja proti zločinnosti, ako aj ochrany životov, zdravia, slobody i dôstojnosti jej občanov a súčasne aj ich majetku. Plnenie týchto úloh s vysokým stupňom fyzickej a psychickej záťaže a rizikami ohrozenia vlastného života a zdravia si vyžaduje primeranú kvalitu policajného personálu, ktorú podmieňuje osobitý charakter výkonu štátnej služby policajtov. V záujme získavania, udržania, stabilizácie a motivácie kvalitného a kvalifikovaného policajného personálu je preto nevyhnutné, aby boli príslušníkom PZ vytvorené a poskytované adekvátne pracovné, finančné, materiálne alebo sociálne podmienky, ktoré zaistia tak im, ako aj ich rodinám zodpovedajúcu úroveň kvality života.

Výsledky nami realizovaného predvýskumu, zameraného na zisťovanie názorov príslušníkov PZ na vybrané pracovné aspekty súvisiace s kvalitou ich života, signalizujú, že kým hodnotenie aspektov týkajúcich sa vytvorených pracovných podmienok a možností ďalšieho vzdelávania počas výkonu štátnej služby je zo strany samotných policajtov prevažne kritické, naopak, priaznivé hodnotenie prevláda pri hodnotení aspektov súvisiacich so vzťahmi na pracovisku a vytvorenými sociálno-ekonomickým podmienkami štátnej služby.

Výskumné zistenia taktiež potvrdzujú, že hodnotenie pracovných aspektov v PZ, podobne ako v akejkoľvek inej organizácii, patrí k najdôležitejším vonkajším činiteľom ovplyvňujúcim mieru kvality života príslušníkov. Preto jedným z primárnych cieľov policajnej organizácie by malo byť vytvorenie takých pracovných podmienok pre svojich štátnych zamestnancov, ktoré budú zodpovedať vynaloženej záťaži, náročnosti a rizikám vyplývajúcim z policajného povolania. Zároveň ich aj efektívne a účinne stimulovať k úspešnému plneniu stanovených úloh a dosahovaniu požadovaného správania.

Práve policajti totiž predstavujú jedinečný, osobitý a ničím a nikým iným nenahraditeľný zdroj, ktorý je absolútne nevyhnutný pre úspešné zaistenie vnútornej bezpečnosti a vnútorného poriadku štátu a ochranu jeho obyvateľov. Sú to oni, ktorí sa svojou prácou, aktivitou, odhodlaním a nasadením podieľajú nielen na tvorbe stratégií, zámerov a smerovaní policajnej organizácie, ale zabezpečujú aj napĺňanie jej poslania a dosahovanie stanovených cieľov. Úsilie o úspešné, efektívne a spoľahlivé fungovanie PZ a dosahovanie želaných výsledkov v tejto sfére si vyžaduje kontinuálne rozvíjať ľudské zdroje a usmerňovať, motivovať a podporovať ich k uvedomenému, kvalitnému a zodpovednému plneniu služobných úloh za účelom plnenia poslania a cieľov policajnej organizácie. Za toto aktívne, kvalitné a úspešné plnenie služobných úloh si policajti zaslúžia mať vytvorené adekvátne pracovné podmienky, ktoré tak môžu prispieť k zvýšeniu úrovne kvality ich života.

Úvahy o údajnom poklese kvality života príslušníkov PZ pri výkone štátnej služby oprávnené smerujú našu pozornosť k ďalším celospoločenským problémom, ktoré súvisia napríklad s klesajúcou atraktivitou a prestížou policajného povolania a badateľným poklesom záujmu mladých ľudí o štátnu službu v PZ.

Literatúra

- ANGELOVIČ, M. 2013. Spokojnosť s miestom ako indikátor kvality života v prihraničných obciach slovensko-ukrajinskej hranice. In: *Kvalita života 2013 – zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013, s. 8-17.
- BARIČIČOVÁ, Ľ. 2017. Stratégia policajnej organizácie ako dôležitá súčasť soft security. In: *Bezpečné Slovensko a Európska únia 2017*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2017. s. 31 - 47. ISBN 978-80-8185-025-7.
- BARIČIČOVÁ, Ľ. - HAŠEK, J. - UHLIAROVÁ, T. 2012. Zvládanie komunikačne náročných situácií v policajnom manažmente. In *Scientific reflection of Security science*. Zborník z virtuálnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou. Praha: Policejní akademie ČR, 2012. ISBN 978-80-7251-388-8.
- FERRER, A. 2014. *Happiness Quantified: A Satisfaction Calculate Approach*. Oxford: Oxford University Press. 172 s. ISBN 978-0-19828-654-7.
- HALEČKA, T. 2002. Kvalita života a jej rozmer. In: *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*. Prešov : Filozofická fakulta PU, 2002. 605 s. ISBN 80-8068-088-4, s. 65-81.
- HANCOCK, T. 2016. *Quality of life indicators and the DHC*. 2016. Dostupné [online] z: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.462.470&rep=rep1&type=pdf>>
- HEŘMANOVÁ, E. 2002. Kvalita života a její modely v současném sociálním výzkumu. In: *Sociológia*, 2012, roč. 44, č. 4, s. 407-425. ISSN 1336-8613.
- IVANČÍK, R. 2011. Fenomén zvaný globalizácia. In: *Vojenské reflexie*, 2011, roč. 6, č. 1, s. 32 - 49. ISSN 1336-9202.
- KOVÁČ, D. 2001. Kvalita života – naliehavá výzva pre vedu nového storočia. In: *Československá psychologie*, 2001, roč. 45, č. 1, s. 34-44. ISSN 0009-062X.
- MARCZYOVÁ, K., HAŠANOVÁ, J., STRÉMY, T., ŠIMONOVÁ, J. a kol. 2019. *Policajné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. 324 s. ISBN 978-80-7380-790-0.
- MASSAM, B. H. 2002. Quality of Life: Public Planning and Private Living. In: *Progress in Planning*, 2002, roč. 58, č. 3, s. 141-227. ISSN 0305-9006.
- MEZEI, J., ŠIMONOVÁ, J., NOCIAR, J., DINIČ, J., FUFAL, I. 2018. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018. 764 s. ISBN 978-80-8168-980-2.
- MÜHLPACHR, P. 2005. Měření kvality života jako metodologická kategorie. In: *Kvalita života a rovnost příležitostí – z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Prešov : FF PU, 2005. 899 s. ISBN 978- 80-8068-425-1.
- PACIONE, M. 2003. Urban Environmental Quality and Human Wellbeing – a Social Geographical Perspective. In *Landscape and Urban Planning*, roč. 65, č. 1-2, s. 19-30. ISSN 0169-2046. Dostupné [online] z: <https://www.researchgate.net/publication/222689840_Urban_environmental_quality_and_human_wellbeing_-_A_social_geographical_perspective>
- PAJPACHOVÁ, M., BARIČIČOVÁ, Ľ. 2014. *Faktory úspechu policajnej organizácie*. Priebežná správa z výskumu k vedeckej úlohe č. 185. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2014. 28 s.
- TITTOVÁ, M., MEDELSKÝ, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 369 s. ISBN 978-80-8168-577-4.

VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. 2005. *Kvalita života: teoretická a metodologická východiska*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 145 s. ISBN 978-80-210-3754-7.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície.

ZANOTTI, M. 1994. *A method for quality of life assessment in psychiatry: the S-QUA-L-A (Subjective QUALity of Life Analysis)*. Dostupné [online] z: <https://www.researchgate.net/publication/40351033_SQUALA_Subjective_quality_of_life_analysis>

Keywords: police force, public service, quality of life, police officer.

Summary

Police officers represent a unique, peculiar, and irreplaceable resource necessary to ensure the security of the Slovak Republic and its inhabitants. Through their work, activities, will, and commitment, police officers are involved in ensuring internal security and the internal order and achieving the objectives set by this armed security unit of the state. Their efforts to function successfully and efficiently and achieve the desired results require the continuous development of human resources, proper leadership, motivation, and support for the active and correct performance of service tasks in the spirit of the specific mission of the police organization - To help and protect. To perform their service duties, police officers need to have ensured an adequate quality of life.

Therefore, the primary goal of this study is to draw the attention of both the professional and lay public to the research issues that are directly related to the question of how the police officers themselves evaluate their working conditions. In this sense, as well as following the principles of security and sociological research and in connection with the ongoing dynamic changes in the security and socio-economic environment, the search for answers to the questions is closely correlated with the constant need to know and evaluate current developments in the quality of life of police officers, as well as relevant indicators and factors affecting it.

*plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav Ivančík, PhD. et PhD.
Katedra informatiky a manažmentu
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
e-mail: radoslav.ivancik@minv.sk*

*plk. doc. Ing. Ľubica Baričičová, PhD.
Katedra informatiky a manažmentu
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Sklabinská 1, 835 17 Bratislava 35
e-mail: lubica.baricicova@minv.sk*

Recenzenti: prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD., Dr. h. c. prof. Ing. Pavel Nečas, PhD., MBA